

HUOMAUTUKSIA

¹ V. I. Lenin kirjoitti teoksensa „*Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena*” vuonna 1916 ensimmäisen maailmansodan ollessa kuumimmillaan. Hän oli kuitenkin jo kauan ennen ensimmäisen maailmansodan alkua huomauttanut kapitalismin kehityksessä havaittavista uusista ilmiöistä. Niinpä Lenin puhui jo vuoden 1899 lopulla Amerikasta maana, jossa kartellit rajoittaessaan kotimarkkinatuotantoa „laajentavat tuotantoa ulkomarkkinoita varten myyden siellä tavaroitaan tappiohintaan ja kiskoen kotimaisilta kuluttajilta monopolihintoja” (Teokset, 4. osa, s. 185). Vuonna 1908 kirjoittamassaan artikkelissa „Marxilaisuus ja revisionismi” Lenin tähdentää, että uusimmat jättiläistrustit todistavat kapitalismin kulkevan romahdustaan kohti.

Ensimmäisen maailmansodan alussa Lenin ryhtyi tutkimaan kaikin puolin kapitalismin kehityksen monopolivaihetta. Sitä vaativat sekä Venäjän että muiden kapitalististen maiden työväenluokan vallankumouksellisen taistelun edut. Jotta olisi voitu johtaa oikealla tavalla vallankumouksellista liikettä ja taistella menestyksellisesti imperialistista taantumusideologiaa vastaan, samoin kuin reformistista politiikkaa vastaan, jonka pyrkimyksenä oli sopia imperialistien kanssa, oli päästävä „selville siitä taloudellisesta peruskysymyksestä, jota tutkimatta ei kyetä lainkaan arvioimaan nykyistä sotaa eikä nykyajan politiikkaa, nimittäin imperialismin taloudellista olemusta koskevasta kysymyksestä” (Teokset, 22. osa, s. 182).

Lenin ryhtyi välittömästi tutkimaan imperialismiaiheista kirjallisuutta todennäköisesti vuoden 1915 puolivälissä Bernissä (Sveitsissä) ollessaan; hän alkoi niihin aikoihin laatia kirjallisuusluetteiloita, tehdä jäsennyksiä, muistiinpanoja ja kirjoittaa otteita ja konsepteja, joista „Imperialismi-vihkojen” sisällys on koostunut. Vuoden 1916 tammikuun alussa Lenin hyväksyi tarjouksen, että hän kirjoittaisi imperialismiaiheisen teoksen legaalista kustannusliike „Parusta” varten, joka oli perustettu Pietariin joulukuussa 1915. Lenin kirjoitti kirjeessään Maksim Gorkille Bernistä tammikuun 11 pnä 1916: „Ryhdy kirjoittamaan imperialismia koskevaa kirjasta.” Helmikuun puolivälissä vuonna 1916 Lenin muutti Bernistä Zürichiin, missä hän jatkoi imperialismia koskevan aineiston kokoamista ja muokkaamista. Valmistellessaan teostaan „Imperialismi

kapitalismin korkeimpana vaiheena" Zürichin kantoninkirjastossa Lenin tilasi kirjoja myös muista kaupungeista.

Lyhyessä ajassa Lenin tutki ja käsittelee kriittisesti valtavan suuren määrän lähdekirjallisuutta ja kirjoitti valmiiksi imperialismin tieteellisen teoksensa. Jo heinäkuun 2 p:nä 1916 Lenin kirjoitti M. N. Pokrovskille, joka asui Pariisissa ja oli yhteydessä kustannusliike „Parusiin”: „Lähetän Teille tänään kirjattuna ristisiteenä käsikirjoituksen.” Kirjan ensimmäinen painos ilmestyi huh-tikuussa 1917.

Valmistautuessaan kirjoittamaan teostaan V. I. Lenin kokosi aineistoa imperialismista viiteentoista vihkoon, jotka hän aakkosti kreikankielisin kirjaimin „alfasta” „omikroniin”. Niiden lisänä ovat vielä „Brailsford”-vihko ja muu aineisto. Lähetettyään käsikirjoituksensa kustannusliikkeelle Lenin jatkoi aineiston kokoamista ja otteiden kirjoittamista imperialismiin kysymyksistä. Sitä todistavat „Egelhaaf”-vihko, jonka Lenin aloitti lokakuussa 1916 (ks. tätä osaa, ss. 670 ja 759), „Vihko Persiaa koskevaa aineistoa” (s. 710) ja muut vihkot.— 1.

² Artikkelit taistelusta „suota” vastaan (merkintöjä kautskylaisuudesta) jäi nähtävästi kirjoittamatta.— 4.

³ Kysymyksessä on K. Kautskyn kirjanen „Der Weg zur Macht” („Tie valtaan”), joka ilmestyi Berliinissä vuonna 1909. V. I. Lenin sanoi tätä teosta „viimeiseksi ja parhaaksi teokseksi”, jonka Kautsky kirjoitti opportunisteja vastaan.

Baselin manifesti — sotaa koskeva manifesti, joka hyväksyttiin Baselissa (Sveitsi) vuoden 1912 marraskuun 24 ja 25 päivänä pidetyssä II Internationalen ylimääräisessä kongressissa. Manifestissa paljastettiin imperialistien valmisteleman sodan ryöväyshenkiset tarkoitukset ja kehoitettiin kaikkien maiden työläisiä ryhtymään päätävästi taisteluun rauhan puolesta sodanuhkaa vastaan, „asettamaan kapitalistien imperialismia vastaan proletariaatin kansainvälisen solidaarisuuden voima”. Siltä varalta, jos imperialistinen sota syttyisi, manifestissa kehoitettiin sosialisteja käyttämään hyväksi sodan aiheuttamaa taloudellista ja poliittista kriisiä ja suorittamaan sosialistinen vallankumous. (Manifestia koskevaa aineistoa ks. Teokset, 21. osa, ss. 198—208 ja 301—302.) II Internationalen johtomiehet (Kautsky, Vandervelde ja muut) äänestivät kongressissa tämän manifestin hyväksymisen puolesta. Imperialistisen maailmansodan alettua he unohtivat kuitenkin Baselin manifestin ja asettuivat omien imperialististen hallitustensa puolelle.— 5.

⁴ Tarkoitetaan VSDTP:n II edustajakokouksessa hyväksytyyn puolueohjelman 9. pykälää, jossa julistettiin „Kaikkien valtioon kuuluvien kansojen itsemääräämisoikeus”.— 16.

⁵ USA:n työläisten vuosipalkkaa koskevat tiedot vuosilta 1913 on otettu artikkelista: Scott Nearing. „The Adequacy of American Wages” („Amerikan palkkojen adekvaattisuus”), joka on „The Annals of the American Academy of Political and Social Science”

(„Amerikan valtio- ja yhteiskuntatieteellisen akatemian annaalit”) julkaisun LIX niteessä s. 115.— 23.

- 6 *Marxin „yhteiskunnallistumis”-käsite*, joka perustuu kapitalistisen yhteiskunnan objektiivisten kehityslakien tieteelliseen analyysiin, osoittaa, että tuotantovälineiden siirtyminen kapitalistien yksityisomistuksesta yhteiskunnalliseen omistukseen on välttämätöntä ja väistämätöntä. Lenin osoitti, että imperialismien kaudella kapitalistien tuotantosuhdeiden ja tuotantovoimien välinen epäsuhde, ristiriita, käy äärimmäisen kärkeväksi; tässä kapitalismin viimeisessä kehitysvaiheessa tuotannon keskittyminen ja yhteiskunnallistuminen saavuttaa korkeimman asteensa (ks. Teokset, 22. osa, ss. 198—199, 200, 292—293). Se helpottaa perustuotantovälineiden siirtämistä sosialistisen vallankumouksen voitettua työläisten ja talonpoikien valtion käsiin ja tuotannon suunnitelmallista järjestämistä kansan etujen mukaiseksi.— 30.
- 7 Pyrkinessään kehuaan kapitalismia ja salaamaan monopolien heruuden porvarilliset taloustieteilijät ja reformistit sepittävät kaikenlaisia kapitalismia kaunistelevia teorioita ja puhuvat pääoman „demokratisoitumisesta” ja siitä, että nykyaikainen kapitalismi on muuttunut „kansankapitalismiksi” j.n.e. Kumoten pääoman „demokratisoitumista” koskevat apologeettiset perättömyydet Lenin osoitti jo vuonna 1902 vakuuttavasti, etteivät sellaiset sijoittajat kuin yksityiset työtätekevät muutu pikkuosakkeita hankkiessaan osakeyhtiölle kuuluvien laitosten omistajiksi, „varakkaiksi” ihmisiksi; pikkuosakkeiden liikkeeseen laskusta hyötyvät kapitalististen monopolilyhtymien, osakeyhtiöiden johtomiehet, jotka rikastumistarkoituksissaan käyttävät hyväkseen vähäisimpiäkin „kansan” säästövaroja (ks. Teokset, 6. osa, s. 79). Myös nykytodellisuus vahvistaa tämän kaiken paikkansapitävyyden. Vaikka porvarillinen propaganda puhuuikin pikku („kansan”)-osakkeiden joukkomittaisesta levinneisyydestä nykyisissä imperialistisissa maissa, niin todellisuudessa vain harvat ammattitaitoiset työläiset, n.s. työläisaristokratiaan kuuluvat henkilöt, kykenevät ostamaan osakkeita. Esimerkiksi USA:ssa v. 1958 noin puolisen miljoonan työläisperheen omistamien osakkeiden arvo oli kaiken kaikkiaan vain 0,2% maassa olleiden osakkeiden koko arvomäärästä. Samaan aikaan Du Pontin perhekunnalla yksistään oli 10 kertaa enemmän osakkeita kuin Amerikan kaikilla työläisillä yhteensä. Nykyiselle kapitalismille on luonteenomaista suurmonopolien kaikkivaltaa kansantaloudessa, jatkuva tuotannon keskittyminen ja pääoman yhteenkokoutuminen, riistäjien ja työtätekevien välisen kuilun syveneminen. Niinpä vuonna 1960 USA:n 500 suurimman yhtiön osalle, jotka muodostavat jalostavan ja raaka-aineteollisuuden alalla toimivien yhtiöiden yhteisestä lukumäärästä 0,4%, tuli 57% realisoidusta tuotemäärästä ja 72% yhtiöiden koko liikevoitosta. Samanlainen monopolien herruus on luonteenomaista muillekin kapitalistisille maille.— 35.
- 8 „Imperialismi-vihkoissa” ja kirjassaan „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” Lenin paljastaa epätieteellisen „järjestynyt kapitalismi” teorian porvarillisen apologeettisen luonteen. Tämä

teoria kuvaa imperialismiin eräänlaiseksi uudistuneeksi kapitalismiksi, mistä on muka poistettu kilpailu ja tuotannon anarkia, taloudelliset pulat ja missä kansantalouden kehitys tapahtuu suunnitelmallisesti. Monopolistisen kapitalismin ideologiien Sombartin, Liefmannin ja muiden esittämän „järjestynyt kapitalismi” teorian omaksuivat reformistit Kautsky, Hilferding ja muut II Internationalen teoreetikot. Lenin osoitti, että monopolien herruus ei poista, vaan kärjistää kilpailua ja tuotannon anarkiaa eikä pelasta kapitalistista taloutta pulilta (ks. Teokset, 22. osa, s. 201). Nykyaikaisen kapitalismin johtavassa maassa Amerikan Yhdysvalloissa oli vuosien 1948 ja 1961 välisenä aikana neljä pulanluontoista laskukautta tuotannossa: vuosina 1948—1949, 1953—1954, 1957—1958 ja 1960—1961.—36.

- ⁹ Tutkiessaan imperialismia V. I. Lenin osoitti, että monopolistisen kapitalismin poliittisena päällysrakennelmana on poliittinen taantumus sisä- ja ulkopoliittikan kaikilla aloilla; imperialismi on yleensä demokratian kieltämistä, Lenin huomautti (ks. Teokset, 23. osa, s. 34). Monopolistinen kapitalismi tyypistää jopa muodollisenkin porvarillisen demokratian normeja ja hävittää ne; se pystyttää oman rajattoman diktatuurinsa. Siitä on erikoisen havainnollinen esimerkki USA, missä vainotaan demokraattisia järjestöjä, terrorisoidaan työväenluokkaa ja kaikkia edistyksellisiä voimia, harjoitetaan poliittista ja rotusyrjintää.

Imperialismin ulkopoliitikalle on luonteenomaista hyökkäyspolitiikka, heikkojen ja riippuvaisuussuhteessa olevien maiden kansallisen suvereniteetin loukkaaminen, interventiot ja imperialistisille suurvalloille sopivien kansanvastaisten taantumuksellisten valtakomentojen pystyttäminen muihin maihin. Tämä koskee ennen muuta amerikkalaista imperialismia, joka „käyttää vilpillisesti verhoanaan vapauden ja demokratian lippua, suorittaa todellisuudessa kansainvälisen santarmin tehtäviä tukemalla taantumuksellisia diktatorisia valtakomentoja ja lahonneita yksinvaltoja, vastustamalla demokraattisia, vallankumouksellisia uudistuksia ja tekemällä hyökkäyksiä riippumattomuutensa puolesta taistelevia kansoja vastaan”. (Neuvostoliiton kommunistisen puolueen ohjelma (hyväksytty NKP:n XXII edustajakokouksessa), ks. „Tie kommunismiin”, Moskova 1961, s. 486.) Työtätekevät vastustavat imperialistisen porvariston taantumuspyrkimyksiä taistelemalla aktiivisesti kommunististen ja työväenpuolueiden johdolla fasismia ja sotaa vastaan rauhan, demokratian ja sosialismin puolesta.—43.

- ¹⁰ „National City Bank” (vuodesta 1955 „First National City Bank of New York”) — USA:n kolmanneksi suurin pankki. Pankin ympärille on muodostunut monopolistinen finanssimiesryhmä, jonka hallussa on useita USA:n suuria teollisuus- ja finanssikorporaatioita. Näiden aktiivit olivat vuonna 1960 yli 13 miljardin dollarin. Suurimpia osakkeenomistajia ovat Morganin, Rockefellerin, Stillmanin, Bradyn, Winthropin, Dodgen perhekunnat. Pankki esittää huomattavaa osaa Lätinalaisen Amerikan, Aasian maihin y.m. suuntautuvassa USA:n ekspansiossa. Sen valvonnassa on joukko Amerikan suurimpia teollisuusyhtiöitä ja sillä on kiinteä yhteys USA:n sota-teollisuuteen.—54.

- ¹¹ Kaikki tiedot ovat vuodelta 1910, paitsi Sveitsiä (v. 1908), Unkaria ja Ranskaa (v. 1909) koskevat.— 59.
- ¹² *Konkurssitilasto* — tilasto maksukyvyttömän velallisen (fyysillisen tai juridisen henkilön) velkasitoumusten maksamiseksi suoritetuista ulosotoista. Pikku- ja keskivarakkaiden porvarien vararikkoutuminen, pankkien, osakeyhtiöiden romahdukset j.n.e. ovat kapitalistisissa maissa väistämättömiä ilmiöitä. Vararikkoon joutuneen velallisen omaisuus luovutetaan velkojien vaatimuksesta tuomioistuimen päätöksellä varta vasten nimitetyille henkilöille, konkurssihallinnolle, joka ottaa selvän velallisen koko varallisuudesta ja veloista, minkä jälkeen omaisuus jaetaan yhdellä kertaa velkojien kesken lain säätämässä etuoikeusjärjestyksessä.— 60.
- ¹³ „*Standard Oil Company*” — „Standard Oil” — ryhmä öljytrusteja, joista Rockefellerin „öljyimperiumi” muodostuu. Tämän monopoli-ryhmän tärkein trusti „Standard Oil of New Jersey” kehittyi J. Rockefellerin v. 1882 perustamasta öljy-yhtiöstä ja keskitti 20. vuosisadan alkuun mennessä valvontaansa valtaosan Amerikan öljyteollisuudesta. „Standard Oil” lukuisine tytäryhtiöineen kontrolloi enemmän kuin kolmasosaa kapitalistisen maailman öljyntuotannosta ja -jalostuksesta. Sillä on johtava paikka monien öljystä valmistettujen kemiallisten tuotteiden tuotannossa. Öljymonopoleilla on suuri vaikutus USA:n koko sisä- ja ulkopoliittikkaan.— 63.
- ¹⁴ Lenin käytti näitä tietoja teoksessaan „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” (ks. Teokset, 22. osa, s. 231). Lenin ajoittaa „Imperialismi-vihkoissa” maailman arvopapereiden yleisemmän 815 mrd. frangia vuodelle 1911, mutta teoksessaan „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” vuodelle 1910. „Vihkoihin” lainattu ote on Zimmermannin kirjoituksesta „Kansainvälistä tilastoa arvopapereista ja arvopapereiden liikkeellelaskusta”. Zimmermann oli lainannut nämä tiedot Alfred Neymarckilta, joka oli ajoittanut ne vuoden 1911 tammikuun 1 päivälle.— 69.
- ¹⁵ Amerikkalainen pikkuporvarillinen taloustieteilijä *Henry George* (1839—1897) väitti, että tärkeimpänä ja yleisenä syynä väestön jakautumiseen rikkaisiin ja köyhiin on kansanjoukkojen maiden pakoluovutus. Pitäen monopolistista maanomistusta ainoana köyhyyden ja kurjuuden syynä hän julisti köyhyydeltä ja kurjuudelta pelastavaksi keinoksi sen, että porvarillinen valtio kansallistaa maan ja luovuttaa sitä sitten vuokralle yksityisille henkilöille käyttäen vuokramaksun yleishyödyllisiin tarkoituksiin. Todellisuudessa porvarillinen maan kansallistaminen ei horjuta kapitalismin perustaa, vaan myötävaikuttaa kapitalismin kehitykseen pelastamatta työtätekeviä kurjuudelta ja taloudelliselta perikadolta. Luonnehtiessaan „Henry Georgen deklamaatioita” ja muita samantapaisia pikkuporvarillisia oppeja K. Marx kirjoitti: „Ne eivät ole mitään muuta kuin yritys pelastaa sosialismin varjolla *kapitalistien herruus ja lujittaa* sitä itse asiassa *uudelleen* nykyistä laajemmalla pohjalla” (ks. K. Marx, Kirje F. A. Sorgelle, kesäkuun 20 p:nä 1881 ja F. Engels, Die Arbeiterbewegung in Amerika. Vorwort zur amerikanischen Ausgabe der „Lage der arbeitenden Klasse in England” (Amerikan työväenliike.

Esipuhe kirjan „Englannin työväenluokan asema” amerikkalaiseen julkaisuun).— 72.

- 16 *Proudhonismi* — epätieteellinen marxilaisuudenvastainen pikkuporvariinlinen sosialistinen virtaus, joka on saanut nimensä ranskalaisen anarkistin P. J. Proudhonin mukaan. Arvostellen kapitalistista suuromistusta pikkuporvarin kannalta Proudhon haaveili pienyksityisomistuksen ikuistamisesta, kehotti järjestämään „kansanpankin” ja „vaihtopankin”, joiden avulla työläiset voisivat muka hankkia omakseen tuotantovälineitä ja turvata tuotteittensa „oikeudenmukaisen” menekin. Proudhon ei ymmärtänyt proletariaatin osaa eikä merkitystä, suhtautui kielteisesti luokkataisteluun, sosialistiseen vallankumoukseen ja proletariaatin diktatuuriin; hän kiisti anarkistiselta kannalta valtion tarpeellisuuden. Proudhonistit idealisoivat pientavaratuotantoa ja vaihtoa. „Kapitalismia ja sen perustaa — tavaratuotantoa — ei ole hävitettävä, vaan on *puhdistettava* tuo perusta vääriinkäytöksistä, kasvannaisista j.n.e.; ei ole hävitettävä vaihtoa ja vaihtoarvoa, vaan päinvastoin on 'konstituoitava' se, tehtävä se yleiseksi, absoluuttiseksi, *'oikeudenmukaiseksi'*, vapaaksi heilahteluista, pulista ja vääriinkäytöksistä — se on Proudhonin aate.” (V. I. Lenin, Teokset, 20. osa, ss. 18—19).

Uudeksi proudhonismiksi Lenin sanoi kautskylaisten reformistisia teorioita, jotka kuvasivat monopolien ja pankkien herruuden, finanssioligarkian kaikkivallan, siirtomaarouksen, annektoinnit ja muut imperialismiin olennaiset piirteet kapitalismiin satunnaisiksi kasvetumiksi, laativat jos jonkinlaisia suunnitelmia kapitalismiin „tervehdyttämiseksi”, monopolien „vääriinkäytösten” eliminoimiseksi j.n.e. Paljastaen moiset teorat luonteeltaan taantumuksellisiksi Lenin kirjoitti, että noiden aatteiden esittäjät „haluavat kulkea 'takaisin' pieneen kapitalismiin (mutta eivät sosialismiin)” — ks. tätä osaa, s. 67.— 91.

- 17 *Kautskyn ultraimperialismi-* (yli-imperialismi-) *teoria* — opportunistinen teoria sellaisesta mahdollisuudesta, että imperialismi saavuttaa kehityksessään uuden vaiheen, „kansainvälisesti yhtyneen finanssi-pääoman” vaiheen, jolloin eri maiden kapitalistien keskinäisestä sopimuksesta luodaan muka järjestynyt maailmantalous ja tehdään loppu imperialismiin ristiriidoista. „Ultraimperialismi” teoria kaunistelee imperialismia, yrittää sitä ikuistaa. Lenin osoitti, että tämän „teorian” todellinen sosiaalinen sisältö, sen tarkoitus on „mitä taantumuksellisin joukkojen rauhoittaminen pysyvän rauhan toiveilla kapitalismiin vallitessa vetämällä huomion pois nykyisyyden kärkevistä ristiriidoista ja kärkevistä problemeista ja suuntaamalla huomion jonkin muka uuden, tulevan 'ultraimperialismin' pöttävään näköalaan. Kautskyn 'marxilaisessa' teoriassa ei ole mitään muuta kuin joukkojen pöttämistä” (Teokset, 22. osa, s. 284). Kautskyn „ultraimperialismi” teoriaa kertailevat eri muunnelmina imperialismiin nykyiset puolustajat, mikä ilmenee kaikenkaltaisina porvarillisina ja reformistisina suunnitelmina, jotka koskevat yhden hallituksen alaisen kapitalistisen maailmanvaltion luomista j.n.e. (Kautskyn marxilaisvastaiseen teoriaan kohdistuvaa Leninin arvostelua ks. Teokset, 22. osa, ss. 278—288.)

Nykyoloissa, jolloin imperialismin maailmanjärjestelmän rinnalle on muodostunut yhä voimakkaammaksi käyvä sosialistinen maailmanjärjestelmä, joka käsittää Neuvostoliiton, Kiinan Kansantasa-vallan ja muut sosialistiset maat, valtavat ja jatkuvasti lisääntyvät imperialisminvastaiset voimat, ennen kaikkea mahtava sosialistinen leiri ja kaikkien maiden mahtava rauhanliike voivat pakottaa aggressiiviset imperialistiset piirit luopumaan uusien sotien syyttämistä tarkoittavista suunnitelmista. NKP:n XXII edustajakokouksen hyväksymässä puolueohjelmassa osoitetaan, että näissä oloissa jo ennen sosialismin täydellistä voittoa maapallolla, kapitalismin säilyessä osassa maailmaa ilmaantuu reaalin mahdollisuus poistaa maailmansota ihmiskunnan elämästä.— 125.

- 18 Saksan raudantuotantoa koskevat tiedot V. I. Lenin on kirjoittanut käsikirjoituksensa reunoihin; ne on lainattu taulukosta, joka on julkaistu sivulla 95 „Die Bank” aikakauslehdessä, 1911, I, kirjoituksessa: „Rauta- ja terästeollisuus sadan vuoden aikana”. V. I. Lenin esittää osittaisesti tämän taulukon alempana otsikoituna: „Uusinta rautateollisuustilastoa” (ks. tätä osaa, s. 158).— 157.
- 19 „Vihkoihin” sisältyvää finanssipääoman ja hallituksen välejä koskevaa aineistoa ja vastaavia huomautuksiaan V. I. Lenin on syventänyt kirjassaan „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” ja muissa teoksissaan. V. I. Lenin osoitti, että monopolien ja finanssipääoman kehitys johtaa väistämättömästi siihen, että teollisuus- ja finanssimagnaattien pikkuryhmä, finanssioligarkia, on esittävä ratkaisevaa osaa kapitalististen maiden talouselämässä ja politiikassa; myös porvarillinen hallitus on kokonaan sen alainen. Monopolit alistavat valtaansa valtiokoneiston ja käyttävät sitä hyväkseen ottamalla hallituksen edustajia monopoliyhtymien johtokuntiin ja laittamalla monopolien edustajia ja itse pääomamagnaatteja kapitalististen maiden hallitukseen, mikä on muodostumassa hyvin luonteenomaiseksi ilmiöksi nykyoloissa. Niinpä USA:n kaikissa tärkeimmissä hallitusviroissa on suurmonopolisteja, jotka ovat Morganin, Rockefellerin ja muiden johtavimpien finanssiryhmien edustajia.— 157.
- 20 Arvostelu, jonka Lenin kohdisti militarismin puolustajiin ja heidän väitteisiinsä, että sotamenoista on hyötyä ja etua maalle, auttaa paljastamaan monopolien nykyiset ideologit, jotka talouselämän militarisoinnin kuvaavat pulilla ja työttömyydeltä pelastavaksi keinoksi. Imperialistisissa maissa, ennen kaikkea USA:ssa, kapitalistiset monopolit käyttävät laajassa mitassa rikastumistarkoituksiinsa talouselämän militarisointia, kilpavarustelua; alistamalla valtiokoneiston valtaansa ne takaavat itselleen suurten edullisten sotatarviketilauksen saannin. Tällöin talouselämän militarisoinnista ja kilpavarustelusta aiheutuvat rasitukset porvarillinen valtio säilyttää kokonaan työtätekevien joukkojen harteille. Imperialistisissa maissa tehostuu työväenluokan riisto ja kasvavat verot. Niinpä työläisten ja toimihenkilöiden palkoista pidätetty tuloveron osa on kasvanut USA:ssa siinä määrin, että kun se budjettivuonna 1943/44 oli 43% koko tuloverosummasta (korporaatioiden verot pois laskettuina), niin

budjettivuonna 1959/60 se oli 71%. Samaan aikaan myös ennen muuta työtätekevien maksamien välillisten verojen kokonaissumma on kasvanut budjettivuosien 1945/46 ja 1959/60 välisenä aikana 6,3 mrd. dollarista 13 mrd. dollariin. Samanaikaisesti monopolit ovat saaneet satumaisia liikevoittoja. Niinpä virallisten, pienennettyjen numerotietojen mukaan amerikkalaisten monopolien liikevoitot kasvoivat vuosien 1938 ja 1961 välisenä aikana 3,3 mrd. dollarista 44 mrd. dollariin, siis enemmän kuin 13-kertaisesti.

Imperialististen maiden talouselämän militarisointi on havainnollinen osoitus kapitalistisen järjestelmän lisääntyvästä loismaisuudesta ja mädännäisytydestä.— 178.

21 *Nietzsche Friedrich* (1844—1900) — saksalainen taantumuksellinen filosofi, taantumuksellisten tilanomistajien ja porvarien ideologeja. Esiintyi teoksissaan demokration, työväenluokan ja marxilaisuuden leppymättömänä vihollisena. Nietzsche tarkasteli sosiaalipoliittisia ongelmia subjektiivisen idealismin ja vulgääriin „sosiaalisen darvinismin”, „yli-ihminen” teorian kannalta. Demokrationvastaisten taantumuksellisten tarkoituseriensä ansiosta nietzscheläisyydestä tuli fasistien suosima filosofia. Porvariston ideologit käyttivät laajassa mitassa nietzscheläisyyttä kaunistellessaan imperialismia ja kuvatesaen sen „luonnolliseksi” yhteiskuntajärjestelmäksi, joka muka vastaa ihmisen olemusta, ja puolustellessaan hyökkäyspolitiikkaa ja ylistäessään anastussotia.— 180.

22 „Euroopan Yhdysvallat” tunnus, joka on esitetty useita kertoja eri muunnelmina, oli erikoisen laajalle levinnyt ensimmäisen maailmansodan vuosina. Porvarillisten poliitikkojen ohella sitä propagoivat voimaperäisesti kautskylaiset, trotskilaiset ja muut opportunistit. VSDTP:n KK:n poliittisessa manifestissa „Sota ja Venäjän sosialidemokratia”, joka julkaistiin marraskuun 1 p:nä 1914 „Sosial-Demokrat” lehdessä, Lenin korosti, että „Euroopan Yhdysvallat” tunnus on järjetön ja valheellinen „ilman Saksan, Itävallan ja Venäjän monarkiaain vallankumouksellista kukistamista” (Teokset, 21. osa, s. 19). Eritellessään imperialismiin taloudellisia edellytyksiä Lenin osoitti elokuun 23 p:nä 1915 julkaistussa tunnetussa artikkelissaan „Euroopan Yhdysvaltojen tunnuksesta”, että „Euroopan Yhdysvallat ovat kapitalismin vallitessa joko mahdottomat tai taantumukselliset” (sama, s. 335).

Historian antama kokemus ja nykytodellisuus ovat vahvistaneet täysin oikeaksi lausunnon, jonka Lenin antoi „Euroopan Yhdysvallat” tunnuksesta.

Tällä haavaa tätä tunnusta tyrkyttävät uutterasti imperialistit ja heidän apurinsa, oikeistososialistit. He esittävät „Euroopan Yhdysvalloiksi” erilaiset länsieurooppalaiset monopolien yhtymät, sen tyyppiset kuin „Euroopan talousyhteisö” („Yhteismarkkinat”) y.m., joita perustetaan pitäen silmällä kapitalistisen Euroopan työtätekevien riiston tehostamista, taloudellisesti heikosti kehittyneiden maiden yhteistä ryöväystä, hyökkäyksen valmistelua sosialistisia maita vastaan. Euroopan ja muiden maanosien maiden yhteenliittyminen vapaaehtoisuuden, tasa-arvoisuuden ja veljeyden periaatteiden pohjalta on mahdollista vain sosialismin vallitessa.— 186.

23 *Monroen oppi* — USA:n ulkopoliittinen periaateohjelma, jonka presidentti James Monroe muotoili kongressille osoittamassaan kirjelmässä joulukuun 2 p:nä 1823. Käyttäen kilpenään Monroen oppia („Amerikka amerikkalaisille”) USA on toteuttanut kolonialistisia suunnitelmiaan Latinalaisessa Amerikassa ja puuttunut yhtenäin Latinalaisen Amerikan maiden asioihin, pakottanut ne solmimaan orjuuttavia sopimuksia, pystyttänyt sinne kansanvastaisia, USA:n monopolisteille sopivia hallituksia ja tukenut näitä, auttanut marionettejaan taistelemaan kansan vapausliikettä vastaan.— 186.

24 „*Imperialistiset ekonomistit*” — kansainvälisessä sosialidemokraattisessa liikkeessä ollut opportunistinen suunta, joka syntyi vuosien 1914—1918 imperialistisen maailmansodan aikana. VSDTP:ssä tämä suunta ilmeni keväällä 1915 Bernissä (Sveitsi) pidetyssä ulkomaiten jaostojen konferenssissa, missä N. I. Buharin esiintyi teesein, joissa puolustettiin marxilaisvastaisia mielipiteitä, mitkä Lenin luonnehti sittemmin „imperialistisen ekonomismin” suunnaksi. Näitä teesejä kannattamaan yhtyivät myöhemmin G. L. Pjatakov ja J. B. Bosch. Samanlaisia aatteita esiintyi myös Hollannin „Vallankumouksellisen sosialistisen liiton ja Sosialidemokraattisen työväenpuolueen ohjelmaluonnoksessa”, Amerikan sosialistisessa työväenpuolueessa ja muissa puolueissa. Lenin sanoi „imperialistista ekonomismia” kansainväliseksi taudiksi ja taisteli päättäväisesti sitä vastaan. „Imperialistiset ekonomistit” esiintyivät kansojen itsemääräämistä vastaan, vastustivat VSDTP:n koko minimiohjelmaa, jossa vaadittiin taistelemaan demokraattisten uudistusten puolesta. Lenin korosti kansakuntien itsemääräämistunnuksen valtavaa merkitystä imperialismien kaudella; hän osoitti, että marxilaisten tulee käyttää kaikkia demokraattisia instituutioita imperialismien kukistamisen valmisteluun ja pyrkiä „porvarillisen demokratismin hyväksikäytön kautta — proletariaatin sosialistiseen ja johdonmukaisen demokraattiseen järjestämiseen porvaristoa ja opportunistia vastaan” (Teokset, 23. osa, s. 17).

V. I. Lenin on arvostellut „imperialistista ekonomismia” teoksessaan „Syntymässä olevasta 'imperialistisen ekonomismin' suunnasta”, „Vastaus P. Kijevskille (J. Pjatakoville)”, „Marxilaisuuden irvikuvasta ja 'imperialistisesta ekonomismista’” (ks. Teokset, 23. osa, ss. 1—10, 11—17, 18—69) ja muissa kirjoituksissaan.— 223.

25 „*Anti-Dühringissä*” toisen osan III luvussa „Väkivaltateoria (jatkoa)” Engels kirjoitti kapitalistisista valtioista: „Armeijasta on tullut valtion päätarkoitus, siitä on tullut itsetarkoitus; kansat ovat enää olemassa vain tuottaakseen ja elättääkseen sotilaita. Militarismi hallitsee Eurooppaa ja nielee sen. Mutta tämä militarismi kantaa itsessään myös oman perikatonsa itua.” Engels osoitti, että eri valtioiden välinen kilpailu pakottaa ne käyttämään yhä enemmän varoja aseistukseen jouduttaen siten niiden finanssiromahdusta. Toisaalta tämä kilpailu pakottaa ne soveltamaan entistä laajemmassa mitassa yleistä asevelvollisuutta ja totuttamaan siten kansan aseiden käyttöön. Kansa saa reaalisen mahdollisuuden kääntää tietynä hetkenä aseensa vallassaolevia luokkia vastaan. „Sinä hetkenä ruhtinaiden armeija muuttuu kansan armeijaksi; koneisto kieläytyy tottelemasta, militarismi tuhoutuu oman kehityksensä dialek-

tiikkaan." (F. Engels, Anti-Dühring, julk. Kansankulttuuri Oy, Lahti 1951, s. 175).— 224.

- 26 *Manchesterilaisuus*, (vapaakauppapolitiikka) — porvariston talouspolitiikan suunta, joka vaati kauppavapautta ja valtion sekaantumattomuutta yksityistaloudelliseen toimintaan. Liike syntyi Englannissa 18. vuosisadan lopulla. Vapaakauppapolitiikan tukikohtana oli 19. vuosisadan 30—40-luvulla Manchesterin teollisuusporvaristo, josta syystä vapaakaupan kannattajia on sanottu myös „manchesterilaisiksi”. „Manchesterin koulukunnan” johdossa olivat R. Cobden ja J. Bright. Esimonopolistisen kapitalismin kaudella vapaakauppapyrkimykset tapasivat pohjaa myös Saksassa, Ranskassa, Venäjällä ja muissa kapitalistisissa maissa. Teoreettisen perustelunsa on vapaakauppapolitiikka saanut A. Smithin ja D. Ricardon teoksissa.— 245.
- 27 *Sofisteiksi* sanottiin muinaisessa Kreikassa ammattifilosofeja, filosofian ja puhetaidon opettajia. Sofistien luonteenomainen piirre oli vakaumus, että ihmisten kaikki käsitykset, eettilliset normit ja arvotelmät ovat suhteellisia. Sofistit käyttivät tarkoituksellisesti vääriä näennäistodistuksia (sofismeja), harhaanjohtavia viisastelevia sanakäänteitä. Sofistiikka muuttui pian hedelmättömäksi käsitteillä pelaamiseksi, taidoksi puolustaa ja kumota puheissa ja väittelyissä jos minkälaisia väitteitä.— 246.
- 28 *Rabulisti* — advokaatti, juonittelija, suunsoittaja. V. I. Lenin sanoo Kautskya sofistiksi ja rabulistiksi siitä syystä, että tämä väristelee imperialismin todellista olemusta kiertäen asian ytimen verukehtimalla ja turvautuu sofistiiikkaan ja teoreettisiin valheisiin hämäroit-tääkseen imperialismin mitä syvimät ristiriidat ja puolustaakseen yhdistymistä pääoman puolustajiin, avoimiin sosialishovinisteihin.— 246.
- 29 „*Kommunist*” („Kommunisti”) — aikakauslehti. Sen perusti Lenin, ja sitä julkaisivat yhteisesti „Sotsial-Demokrat” lehti ja G. L. Pjatakov ja J. B. Bosch, jotka rahoittivat julkaisun. Aikakauslehden toimitukseen kuului myös N. I. Buharin. Ilmestyi vain yksi (kaksois-) numero syyskuussa 1915. Siinä julkaistiin kolme V. I. Leninin artikkelia: „II Internationalen vararikko”, „Ranskalaisen sosialistin rehellistä puhetta” ja „Imperialismi ja sosialismi Italiassa” (ks. Teokset, 21. osa, ss. 195—250, 344—352, 353—362).
- Lenin laati aikakauslehden julkaisuun suunnitelman keväällä 1915. Hänen aikomuksenaan oli tehdä „Kommunistista” vasemmistososiaalidemokraattien kansainvälinen äänenkannattaja. Pian kuitenkin „Sotsial-Demokratin” toimituksen ja toisaalta Buharinin, Pjatakovin ja Boschin välille syntyi vakavanlaatuisia erimielisyyksiä, jotka kärjistyivät aikakauslehden 1.—2. numeron ilmestyttyä. Viimeksi mainitun ryhmän puolueenvastaisen menettelyn vuoksi „Sotsial-Demokrat” lehden toimitus ilmoitti Leninin ehdotuksesta, että se katsoo mahdottomaksi aikakauslehden julkaisun jatkamisen.— 246.
- 30 „*The Economist*” („Taloustieteilijä”) — porvarillinen viikkojulkaisu; on ilmestynyt Lontoossa vuodesta 1843 alkaen.— 250.

- 31 *Trade unionit* — Englannin ja brittiläisten dominioiden ammattiyhdistyksiä. Trade unionien jäsenet kuuluvat labourpuolueeseen kollektiivisen jäsenyyden perusteella. Ensimmäisen maailmansodan vuosina trade unionien johtomiesten enemmistön kannanotot olivat sosialishovinistisia. Trade unionien ideologit kiistävät proletariaatin vallankumouksellisen puolueen luomisen tarpeellisuuden ja rajoittavat työväenpuolueen osuuden itse asiassa vain trade unionien parlamenttiedustukseen.— 261.
- 32 Kahdella viivalla reunustettu teksti muodostaa „Ø” vihkon ensimmäisen sivun, jossa on myös lyhyesti merkitty vihkon sisällös: 1) Hilferding. „Finanssipääoma”, 2) Sähkötrusti, 3) Emitointitilasto, 4) Riesser. Kolmea ensiksi mainittua kohtaa koskevien muistiinpanojen sivunumerot ovat vihkossa perättäisiä (1—10), Riesserin kirjasta tehdyillä muistiinpanoilla on omat sivunumeronsa (1—16). „Imperialismi”-tutkimuksensa yleistävässä jäsenyyksessä Lenin on käyttänyt vastaavasti merkkejä „Ø”, „ØR” (t.s. „Ø — Riesser” vihko) osoittaen „Ø” vihkoon kootun aineiston käyttöä varten sivunumeron.— 311.
- 33 „Imperialismi-vihkoissaan” ja teoksessaan „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” Lenin viittaa usein R. Hilferdingin kirjaan „Finanssipääoma”. Käyttäen tässä lähdetöksessä olevaa tosiasiataineistoa monopolikapitalismin eri puolien luonnehtimiseen Lenin arvostelee samalla tekijää hänen imperialismin tärkeimmistä kysymyksistä tekemiensä epämarxilaisten päätelmien ja johtopäätösten vuoksi. Lenin luonnehtii Hilferdingin, joka oli Saksan sosialidemokraattien ja II Internationalen johtomiehiä, kantilaiseksi ja kautskylaiseksi, „imperialistisen porvariston suostuttelijaksi” ja uudistajaksi (ks. tätä osaa, s. 600). Erottaen toisistaan politiikan ja talouselämän Hilferding esittää kirjassaan virheellisen määritelmän imperialismista ja finanssipääomasta. Hän hämää monopolien ratkaisevan osuuden imperialismin vallitessa ja imperialismin kaikkien ristiriitojen kärjistymisen, sivuuttaa huomiotta imperialismin sellaiset tärkeät piirteet kuin maailmanjaon ja sen uudelleenjaosta käydyn taistelun, kapitalismin loismaisuuden ja mädännäisyyden ottaen „askeleen taaksepäin englantilaiseen Hobsoniin, avoimeen pasifistiin ja reformistiin verrattuna” (Teokset, 22. osa, s. 187). Vakavanlaatuisista virheistään huolimatta Hilferdingin kirja esitti kuitenkin tiettyä myönteistä osaa kapitalismin uusimman vaiheen tutkimuksessa.— 311.
- 34 *Kantilaisuus* — 18. vuosisadan saksalaisen filosofin Immanuel Kantin maailmankatsomus, joka on esitetty hänen teoksissaan „Critik der reinen Vernunft” („Puhtaan järjen kritiikkiä”) (1781), „Critik der praktischen Vernunft” („Käytännöllisen järjen kritiikkiä”) (1788) ja „Critik der Urteilkraft” („Arvostelukyvyyn kritiikkiä”) (1790). Lenin on huomauttanut, että „Kantin filosofian pääpiirre on sovinnon rakentaminen materialismin ja idealismin välille, kompromissi näiden molempien välillä, erilaatuisten, vastakkaisten filosofisten suuntien sovittaminen yhteen systeemiin” (Teokset, 14. osa, s. 191). Kant yritti „rakentaa sovintoa” uskon ja tiedon, uskonnon ja tieteen

välille. Kantilaisuus on kaikenlaisten opportunistien, m.m. kautsky-laisten mielifilosofiaa. K. Marx ja F. Engels ovat paljastaneet kantilaisuuden olemuksen. V. I. Lenin on arvostellut sitä kaikin puolin teoksessaan „Materialismi ja empiriokritisismi” (Teokset, 14. osa, ss. 5—356).

Uuskantilaisuus — porvarillisen filosofian taantumuksellinen suunta, joka julistaa subjektiivista idealismia tunnukseensa I. Kantin filosofian uudelleenrakentaminen; syntyi Saksassa 19. vuosisadan puolivälissä. Tunnuksenaan „Takaisin Kantiin!” uuskantilaiset kamppailivat dialektista ja historiallista materialismia vastaan. Kirjassaan „Ludwig Feuerbach ja klassillisen saksalaisen filosofian loppu” Engels luonnehtii uuskantilaiset „taantumukselliseksi teoreetikoiiksi” ja „viheliäisiksi eklektisiksi kirpunnylkijöiksi”. Uuskantilaiset asettivat tieteellisen sosialismin vastapainoksi „eettillisen sosialismin”. Uuskantilaisen „opin” omaksuivat revisionistit ja ennen muuta E. Bernstein.

V. I. Lenin selitti uuskantilaisuuden taantumuksellisen olemuksen ja osoitti sen olevan yhteydessä muihin porvarillisen filosofian suuntiin (machilaisuuteen, pragmatismiin j.n.e.).— 312.

- 35 V. I. Lenin panee tässä merkille Hilferdingin virheellisen väitteen, että Tugan-Baranovskin „ansiota” olisi muka K. Marxin kapitalistista uusintamista ja pulia koskevan opin selittäminen. Todellisuudessa tämä porvarillinen taloustieteilijä, joka 1890-luvulla oli huomattava „legaalisien marxilaisuuden” edustaja, vääristeli ja yritti kumota teoksissaan Marxin uusintamis- ja pulaooppia. Tugan-Baranovski kiisti kapitalismin perusristiriidan ja siitä johtuvan seikan, että pyrkimys laajentaa alituisesti tuotantoa on ristiriidassa kansanjoukkojen proletaarisesta tilasta aiheutuvan kulutuskyvyn rajoituneisuuden kanssa. Hän väitti, että kapitalismin aikana kasautuminen voi olla muka rajatonta ja tuotannon kehitys esteetöntä riippumatta kansanjoukkojen kulutuksesta ja elintasosta. Porvarilliset taloustieteilijät levittelevät nykyäänkin samantapaisia apologeettisia teorioita. Kapitalistinen todellisuus kumoaa nämä vulgäärit opit ja todistaa täysin oikeaksi kapitalistista kasautumista ja pulia koskevan marxilaisen opin.— 314.

- 36 AEG („Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft”) („Yleinen sähköyhtiö”) — Saksan suurin sähköteollisuus trusti, perustettu v. 1883. AEG:lla oli persoonallisen liiton kautta yhteys Saksan suurpankkeihin, Terästrustiin, Mannesmannin putkikonserniin, Kruppin konserniin ja moniin muihin monopoleihin. AEG ja saksalainen Siemensin trusti olivat yhdessä Saksan sähköteknillisen teollisuuden monopolisia valtiaita. AEG:lla oli toisen maailmansodan edellä tytäryhtiöitä ja edustustoja 34 maassa.

Saksan demokraattisen tasavallan alueella sijainneet AEG:n tehtaot kansallistettiin toisen maailmansodan jälkeen. Saksan liittotasavallan alueella konserni säilyi täydellisesti entisten omistajiensa käsissä.

GEC („General Electric Company”) („Yleinen sähköyhtiö”) — USA:n suurin sähköteollisuus trusti, eräs kapitalistisen maailman mahtavin monopoli, joka on Morganin rahamiesryhmän valvon-

nassa, perustettu 1892. V. 1960 sen osalle tuli yli 50% raskaan sähköteknillisen teollisuuden tuotannosta. Sillä on johtava sija sotaluoksia ja lentokoneita varten tarkoitettujen atomiaseiden, reaktiomoottoreiden, elektronilaitteiden ja sotakaluston sekä turbiinien tuotannossa. „General Electric Companylla” on noin 200 tehdasta, joissa on työssä 250 000 työläistä ja toimihenkilöä. Sillä on johtava paikka amerikkalaisessa sähkökalustokartellissa, tytäritehtaita ja myyntikonttoreita useimmissa kapitalistisissa maissa.

V. 1922 AEG ja GEC uusivat v. 1907 solmimansa sopimuksen maailman jaosta. GEC hankki noin 30% AEG:n osakekannasta päästen siten AEG:n pääosakkaaksi. Auttaen Saksan imperialismiin uudelleenaseistautumista amerikkalainen pääoma rahoitti laajassa mitassa AEG:ta. „General Electric Companylle” kuului v. 1960 30% AEG:n osakepääomasta.— 316.

- ³⁷ Vuonna 1871 perustetusta A. Thyssenin valssiteräsyhtiöstä tuli ensimmäisen maailmansodan alkuun mennessä Euroopan suurin vuori- ja metalliteollisuusyhtymä. Siihen kuului masuuneja, teräsvalimoja ja valssaamoja, rautamalmi- ja kivihiilikaivoksia, koneenrakennustehtaita, kuljetus- ja kauppalaiteksejä, sotatarviketehtaita. Thyssenit esittivät johtavaa osaa muodostettaessa vuonna 1926 Terästrustia, Saksan suurinta sotatarviketehdaskompleksia ja erästä mahtavinta monopolia, ja myötävaikuttivat aktiivisesti fasistidiktatuuriin pystyttämiseen Saksassa. Thyssenin Terästrustilla oli läheinen yhteys fasisti-Saksan useihin teollisuus- ja pankkimonopoleihin samoin kuin kansainväliseen monopolistiseen pääomaan. Toisen maailmansodan jälkeen Terästrusti jaottui kahdeksi suurkonserniksi: „Thysseniksi” ja „Rheinstahliksi”. „Thyssenin” metallikonsernilla on johtava sija Länsi-Saksan raakaraudan- ja teräksentuotannossa.

Hugo Stinnes perusti v. 1893 vuoriteollisuusyrityksen, joka kasvoi ensimmäisen maailmansodan jälkeen monopolistiseksi suuryhtymäksi käsittäen yli 1 500 erilaista teollisuuslaitosta. Kohta Stinnesin kuoleman jälkeen (1924) hänen perustamansa konserni vararikkoutui, mutta Stinnesin perijään onnistui amerikkalaisten pankkien auttamina estää monopolirytyksen likvidoinnin. Stinnesin konsernista irtautunut metallurginen tehdaskompleksi „Rhein-Elbe-Union” muodostui Terästrustin erääksi perusosaksi. Stinnesin konserniin jääneiden tehtaiden valvonta siirtyi USA:ssa perustetun „Hugo Stinnes Corporation” nimisen yhtiön käsiin. Tämän osakkaiksi tulivat Stinnesin perilliset ja amerikkalaiset pankkiirit, jotka olivat myöntäneet konsernille suuria lainoja.— 324.

- ³⁸ Hobsonin kirjasta otetut otteet ja sen eri kohtia koskevat muistiinpanot on kirjoittanut N. K. Krupskaja. Otteita tarkastellessaan Lenin on alleviivannut eri tekstinkohtia, kirjoittanut huomautuksia, tehnyt reunamerkitöjä. Vihkon sivunumerot on kirjoittanut Lenin. Leninin alleviivaukset on osoitettu käyttämällä seuraavia kirjasinlajeja: yhdellä viivalla alleviivatut kohdat on ladottu *kursiivoilla*; kahdella — *harvennetulla kursiiivilla*, kolmella — *pienellä puoltihavalla kursiiivilla*; yhdellä aaltoviivalla alleviivatut kohdat on ladottu KAPITEELILLA, kahdella — HARVENNETULLA KAPITEELILLA. Kaikki Leninin lisäyk-

set on ladottu puolilihavalla korpuksella ja mikäli niissä on alleviivauksia, on yhdellä viivalla alleviivatut kohdat ladottu puolilihavalla kursiivilla, kahdella — *harvennetulla puolilihavalla kursiivilla*.

Teoksensa „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” alkulauseessa Lenin on huomauttanut, että J. A. Hobsonin kirjaa hän on käyttänyt omistaen sille tuon teoksen ansaitsemaa huomiota. John Atkinson Hobson (1858—1940)—tunnettu englantilainen kansantaloustieteilijä, maailmankatsomukseltaan porvarillinen reformisti ja pasifisti. Hobsonin kirjoittamista teoksista olivat tunnetuimpia „Problems of Poverty” („Köyhyyden ongelmia”), „The Evolution of Modern Capitalism” („Nykyaikaisen kapitalismin kehitys”) ja „Imperialism”, jota Lenin sanoi tärkeimmäksi englantilaiseksi imperialismia käsitteleväksi teokseksi ja piti tyypillisenä esimerkkinä imperialismiin pikkuporvarillisesta arvostelusta. Lenin on maininnut, että tämä Hobsonin teos „on sangen hyvin ja seikkaperäisesti kuvannut imperialismiin taloudellisia ja poliittisia peruserikoisuuksia” (Teokset, 22. osa, s. 189). „Imperialismi-vihkoissa” Lenin kirjoittaa, että imperialismia käsittelevä Hobsonin teos „on hyödyllinen yleensä ja erittäinkin siinä suhteessa, että se auttaa paljastamaan kautskylaisuuden perusvalheet tämän kysymyksen kohdalla” (tässä osassa s. 91). Käyttäen hyväkseen Hobsonin kirjan runsasta tosiasia-aineistoa Lenin arvostelee samalla hänen reformistisia johtopäätöksiään ja yrityksiään puolustaa naamioidussa muodossa imperialismia.— 385.

³⁹ Tarkoitetaan buurisotaa (lokakuu 1899—toukokuu 1902), Englannin siirtomaa- ja valloitusotaa Etelä-Afrikan tasavaltoja Transvaalia ja Oranjea vastaan, minkä seurauksena viimeksi mainitut menettivät itsenäisyytensä ja muuttuivat Ison-Britannian siirtomaiksi.— 402.

⁴⁰ Lenin on käsikirjoituksen tähän kohtaan merkinnyt: „ks. lisäystä edellä, s. 7 tässä vihkossa”. Vihkon 7. sivulle ylhäälle Lenin on kirjoittanut:

„(ks. tämän vihkon 41. sivua)”. Tämän Leninin viitteen mukaisesti vihkon 7. sivulla olevaa otetta ei ole sijoitettu vihkon sivunumeroita vastaavasti, vaan siinä järjestyksessä kuin ne on lainattu Hobsonin kirjasta.— 412.

⁴¹ Sembat'n kirjasta otetut otteet on kirjoittanut N. K. Krupskaja; huomautukset, lisäykset (ks. puolilihavalla ladottua), alleviivaukset sitaattien tekstissä (ks. kursiivilatomusta, joka merkitsee yhdellä viivalla alleviivattuja kohtia, ja harvennettua kursiivilatomusta, joka merkitsee kahdella viivalla alleviivattuja kohtia) sekä sivunumerot on tehnyt V. I. Lenin.— 418.

⁴² Luettelon Shulze-Gaevernitzin kirjasta otetuista lainauksista Lenin laati mainittua kirjaa lukiessaan kirjoittaakseen myöhemmin vastaavat otteet (ks. alempana ss. 427—442 tästä osasta). Ensimmäisillä 11 sivulla olevat lainaukset Lenin on kirjoittanut vihkoonsa mainitsemassaan järjestyksessä. Edelleen vihkossa on useita sitaatteja sivuilta 229—375, joita ei ole osoitettu luettelossa (osa käsi-

- kirjoituksesta on nähtävästi kadonnut). Luettelon loppuosa alkaen sivulta 401 vastaa täydelleen Leninin vihkoon tekemiä muistiinmerkintöjä.— 426.
- 43 *Glasiisi* — sotilastermi — luiska, ulkonema, maavalli linnoituksen vallihaudan edessä.— 427.
- 44 *Volksraad* — buurien parlamentti.— 435.
- 45 *Rand* (täydellinen nimi Witwatersrand) — Transvaalissa, Etelä-Afrikan liittovaltion provinssissa, sijaitseva huomattava kultakaivos-alue. Siellä saadaan enemmän kuin $\frac{1}{3}$ kapitalistisessa maailmassa tuotetusta kullasta.— 436.
- 46 Vuoden 1911 hiilentuotantoa koskevat tiedot V. I. Lenin on lainannut „Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reichin” („Saksan valtakunnan tilastollinen vuosikirja”) „Kansainvälisistä katsauksista”, taulukko 19, 1915, s. 33*.— 447.
- 47 Teen ja spriin kulutusta osoittavat numerotiedot koskevat Australaasia.— 455.
- 48 Teoksensa „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” ranskalaista ja saksalaista painosta varten kirjoittamassaan alkulauseessa Lenin huomauttaa erikoisesti, että maailman rautateitä koskevilla tiedoilla on tärkeä merkitys monopolistisen kapitalismin luonnehtimisen kannalta: „Rautatieverkoston jakaantuminen, tuon jakaantumisen epätasaisuus ja verkoston kehityksen epätasaisuus — kaikki se on nykyaikaisen, monopolistisen kapitalismin tulosta maailmanmitassa” (Teokset, 22. osa, s. 184). Tässä osassa sivuilla 466—472, 474—478 oleva rautatietilastoaineisto osoittaa, että Lenin on eri lähteistä koonnut ja muokannut suuren määrän tietoja, jotka koskevat eri maiden (suurvaltojen, suvereenien ja puolisuvereenien maiden, siirtomaiden) rautatieverkoston kehitystä vuosina 1890 ja 1913. Vertailemalla näitä tietoja raudan- ja hiilentuotannon kasvun Lenin osoittaa eri maiden tuotantovoimien kehityksen ja rautatierakennustoiminnan välisen epäsuhteen (mikä johtuu siirtomaamonopolista). Rautatietilastotutkimuksen tuloksia, jotka on tiivistetty kahdeksi lyhyeksi taulukoksi, Lenin käsittelee kirjansa „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” VII luvussa (ks. Teokset, 22. osa, ss. 264—266).— 466.
- 49 Tässä ja alempana tarkoitetaan sanomalehteä „Hamburger Echo” („Hampurin Kaiku”), joka päivä ilmestyvää lehteä, Saksan sosialidemokraattisen puolueen Hampurin-järjestön äänenkannattajaa. Lehti perustettiin v. 1875 „Hamburg—Altonaer Volksblatt” („Hampurin—Altonan Kansanlehti”) nimisenä, vuodesta 1887 se on ilmestynyt aina nykypäiviin saakka „Hamburger Echo” nimisenä. Imperialistisen maailmansodan (1914—1918) vuosina sen kanta oli sosialistivastainen. Maaliskuussa 1933 Hitlerin hallitus lakkautti lehden. Se alkoi ilmestyä jälleen huhtikuussa 1946.—489.

⁵⁰ Turvautuen kaikenlaisiin vehkeilyihin, väkivaltaan ja lahjuksiin Belgian kuningas Leopold II (1835—1909) kaappasi vuosina 1879—1884 laajan alueen Kongo-joen seudulla. Vuosien 1884—1885 Berliinin konferenssi vahvisti kaapatun alueen Leopold II:n henkilökohtaiseksi omaisuudeksi „Riippumattoman Kongo-valtion” nimellä. Maan valtaukseen liittyi afrikkalaisheimoihin kohdistuneita ankaria sortotoimia ja siitä koitui noille heimoille lukemattomia onnettomuuksia. Vuonna 1908 Leopold II „luopui” suureksi eduksi itselleen Kongoon saamistaan yksinoikeuksista Belgian hyväksi. Kongosta tuli Belgian siirtomaa. Maassa määrällivät täysivaltiaina isäntinä belgialaiset, englantilaiset, ranskalaiset ja muut kapitalistiset monopolit. Kongon säälimätön kapitalistinen riisto aiheutti monia imperialisminvastaisia kansankapinoita, jotka kolonialistit tukahduttivat julmasti. Kansallisen vapausliikkeen painostuksesta Kongo julistettiin kesäkuun 30 p:nä 1960 riippumattomaksi, mutta senkin jälkeen siellä ovat isännöineet ulkomaiset monopolit.—507.

⁵¹ Ks. K. Marx, *Das Kapital*, 3. Band, 2. Teil, Berlin 1957. S. 521—522 (Pääoma, 3. nide, 2. osa, Berliini 1957, ss. 521—522).—552.

⁵² *II Internationalen Stuttgartin kongressin* (elokuu 1907) päätöslauselmassa „Militarismi ja kansainväliset selkkaukset”, jonka laatimiseen V. I. Lenin osallistui, sanottiin, että militarismi on luokkasorron pääase ja korostettiin, että sosialidemokraattisen liikkeen ei ole ainoastaan taisteltava sotien puhkeamista vastaan ja jo alkanneiden sotien mahdollisimman pikaisen lopettamisen puolesta, vaan sen on myös käytettävä sodan aiheuttamaa kriisiä porvariston kukistamiseen jouduttamiseen. Ks. V. I. Leninin artikkelia „Stuttgartin kansainvälinen sosialistikongressi” (Teokset, 13. osa, ss. 61—67, 68—79).—565.

⁵³ „*Saksan internationaaliset sosialistit*” („Internationale Sozialisten Deutschlands”, I.S.D.)—ryhmä saksalaisia vasemmistososialidemokraatteja, jotka imperialistisen maailmansodan vuosina ryhmittäytyivät „Lichtstrahlen” („Valonsäteitä”) nimisen aikakauslehden ympärille. Mainittu aikakauslehti ilmestyi Berliinissä vuodesta 1913 vuoteen 1921. Ryhmällä ei ollut laajoja yhteyksiä joukkoihin, ja se hajosi pian.

„*Internationale*”-ryhmä — Saksan vasemmistososialidemokraattien vallankumouksellinen järjestö, jonka K. Liebknecht, R. Luxemburg, F. Mehring, C. Zetkin, J. Marchlewski, L. Joguiches (Tyszka), W. Pieck perustivat imperialistisen maailmansodan alussa. Huh-tikuussa 1915 R. Luxemburg ja F. Mehring perustivat „Die Internationale” aikakausjulkaisun, jonka ympärille yhdistyi ryhmä Saksan vasemmistososialidemokraatteja. Tammikuun 1 p:nä 1916 Berliinissä pidettiin yleissaksalainen vasemmistososialidemokraattien konferenssi, jossa ryhmä muutoutui järjestöllisesti ja päätti nimetä itsensä „Internationale”-ryhmäksi. Vuonna 1916 „Internationale”-ryhmä alkoi poliittisten lentolehtisten lisäksi, joita oli julkaistu v. 1915, julkaista ja levittää illegaalisesti „Poliittisia kirjeitä”, joiden allekirjoituksena oli „Spartacus” (ne ilmestyivät säännöllisesti

vuoden 1918 lokakuuhun asti); sen vuoksi „Internationale”-ryhmää alettiin sanoa myös „Spartacus”-ryhmäksi.

Spartakistit harjoittivat vallankumouksellista propagandaa joukkojen keskuudessa, järjestivät sodanvastaisia joukkoesiintymisiä, johtivat lakkoja, paljastivat maailmansodan imperialistisen luonteeseen ja sosialidemokraattisen liikkeen opportunististen johtomiesten petturuuden. Spartakistit tekivät kuitenkin pahoja virheitä teorian ja politiikan kysymyksissä.

Huhtikuussa 1917 spartakistit liittyivät keskustalaiseen Saksan riippumattomaan sosialidemokraattiseen puolueeseen säilyttäen siinä järjestöllisen itsenäisyytensä. Marraskuussa 1918 Saksan vallankumouksen kuluksa spartakistit erosivat „riippumattomista” muodostaen oman „Spartacus-liittonsa” ja julkaisten joulukuun 14 p:nä 1918 oman ohjelmansa. Perustavassa edustajakokouksessa (30. joulukuuta 1918 — 1. tammikuuta 1919) spartakistit perustivat Saksan kommunistisen puolueen. V. I. Lenin arvosteli monta kertaa Saksan vasemmistosocialidemokraattien virheitä osoittaen heidän kannanottojensa epäjohdonmukaisuuden. Samalla hän arvosti korkealle heidän vallankumouksellisen toimintansa. — 571.

54 Ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, Petroskoi 1959, ss. 363—377; sitaatti sivuilla 374—375. — 575.

55 Lenin on kirjoittanut tämän otteen K. Kautskyn artikkelista „Uskonto”, joka on julkaistu „Die Neue Zeitissa”, 32. vuosikerta, vv. 1913/1914, I nide, n:o 6, 7. XI. 1913, ss. 182—188 (artikkelin alkuosa) ja n:o 10, 5. XII. 1913, ss. 352—360 (artikkelin loppu). — 577.

56 Tämän otteen Lenin kirjoitti M. V. Ovingtonin artikkelia „Neekerien asema Yhdysvalloissa” esittelevästä kirjoituksesta, joka oli julkaistu „Die Neue Zeitissa”, v. 1914, I nide, ss. 382—383, ja samassa aikakausjulkaisussa s. 592 julkaistusta I. M. Raymondin artikkelia „Neekerikysymys” esittelevästä kirjoituksesta. — 577.

57 „Maailman teollisuustyöläiset” („I.W.W.”) — USA:n työläisten ammattijärjestö, perustettu vuonna 1905. Siihen kuului etupäässä ammattitaidottomia ja atempipalkkaisia työläisiä eri ammattialoilta. Sen perustamiseen osallistuivat aktiivisesti Amerikan työväenliikkeen miehet D. de Leon, E. Debs ja W. Haywood. „Maailman teollisuustyöläiset” järjestivät useita menestyksellisiä joukkolakkoja. Ensimmäisen maailmansodan vuosina tämä järjestö osallistui Amerikan työväen useiden sodanvastaisten esiintymisten järjestämiseen. „Maailman teollisuustyöläisten” eräät johtomiehet, W. Haywood ja muut, ottivat ilolla vastaan Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen ja liittyivät USA:n kommunistiseen puolueeseen. Samaan aikaan järjestön toiminnassa ilmeni anarkosyndikalistisia piirteitä: ei hyväksytty proletariaatin poliittista taistelua, kiistettiin vallankumouksellisen työväenpuolueen johtava osa ja proletariaatin diktatuurin tarpeellisuus. „Maailman teollisuustyöläisten” johdon opportunistisen politiikan seurauksena järjestö muuttui lahkokunnaksi, joka menetti pian merkityksensä työväenliikkeessä.

Amerikan sosialistinen puolue muodostui heinäkuussa 1901 Indianapolisissa pidetyssä edustajakokouksessa niiden ryhmien yhteenliittymisen tuloksena, jotka olivat eronneet USA:n Sosialistisesta työväenpuolueesta ja Sosialidemokraattisesta puolueesta, minkä perustajia oli ollut m.m. Eugene Debs, USA:n työväenliikkeen tunnettu toimihenkilö. Hän oli myös uuden puolueen perustajia. Ensimmäisen maailmansodan vuosina Sosialistisessa puolueessa muodostui kolme virtausta: sosialishovinitit, jotka kannattivat hallituksen imperialistista politiikkaa; keskustalaiset, jotka vastustivat imperialistista sotaa vain sanallisesti; vallankumouksellinen vähemmistö, joka kannanotoissaan oli internationalistinen ja taisteli sotaa vastaan.

Proletaariaineksiin tukeutuen Sosialistisen puolueen vasemmistosiipi kävi Charles Ruthenbergin, William Fosterin, W. Haywoodin ja muiden johdolla taistelua opportunistista puoluejohtoa vastaan tarkoituksenaan proletariaatin itsenäinen poliittinen toiminta ja luokkataisteluperiaatteisiin pohjaavien tuotannollisten ammattiyhdistysten luominen. Vuonna 1919 Sosialistisessa puolueessa tapahtui hajaannus. Sosialistisesta puolueesta eronneesta vasemmistosiivestä tuli USA:n kommunistisen puolueen perustaja ja kanta-joukko.

Sosialistinen puolue on nykyään harvalukuinen lahkolaisjärjestö.— 577.

58 Ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, Petroskoi 1958, ss. 563—566.— 578.

59 *Amerikan sosialistisen työväenpuolueen* perustivat I Internationalen amerikkalaiset jaostot ja muut amerikkalaiset sosialistiset järjestöt yhteisessä edustajakokouksessaan vuonna 1876 Philadelphiassa yhdistymällä yhdeksi puolueeksi. Edustajakokouksen työssä esitti johtavaa osaa Marxin ja Engelsin työtoveri F. A. Sorge. Puolueessa olivat valtaenemmistönä immigrantit, joiden yhteydet Amerikan kantatyöväestöön olivat heikot. Alkuvuosina puolueessa olivat johtosemassa lassallelaiset, jotka erehtyivät erinäisissä tapauksissa lahkokuntalaisuuteen ja dogmaattisuuteen. Marx ja Engels arvostelivat jyrkästi Amerikan sosialistien lahkokuntalaistaktiikkaa. 90-luvun alussa Sosialistisen työväenpuolueen johto siirtyi D. de Leonin johtamalle vasemmistosiivelle, mikä kuitenkin teki anarkosyndikalistisia virheitä. STP kieltäytyi taistelemasta työväenluokan osavaatimusten puolesta ja toimimasta reformistisissa ammattiyhdistyksissä kadottaen yhä enemmän jo muutenkin heikkoja yhteyksiään työväen joukkoliikkeeseen. Ensimmäisen maailmansodan vuosina Sosialistinen työväenpuolue kallistui internationalismin suuntaan. Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen vaikutuksesta puolueen vallankumouksellisin osa oli aktiivisesti mukana luomassa Amerikan kommunistista puoluetta. STP on nykyään harvalukuisen järjestö, jolla ei ole vaikutusta USA:n työväenliikkeeseen.

American Federation of Labor (AFL) — Yhdysvaltojen ammattiyhdistysliitto, perustettu vuonna 1881. Ammattikuntaperiaatteen mukaisesti rakennettu AFL on ollut yhdistämässä etupäässä „työläisaristokratiaa”. American Federation of Laborin virallisena äänen-

kannattajana on kuukausijulkaisu „American Federationist”, joka on ilmestynyt Washingtonissa vuodesta 1894 alkaen. AFL:n reformistinen johto saarnaa „luokkien yhteistoimintaa” ja on kapitalistisen järjestelmän puolustamisen kannalla. Sen politiikkana on kansainvälisten työväenliikkeen hajottaminen, ja se tukee aktiivisesti Amerikan imperialismin aggressiivista ulkopoliittikkaa. Vuonna 1955 AFL yhdistyi toisen ammattiyhdistysliiton, Congress of Industrial Organizations'in, kanssa. Uuden yhdistyksen nimi on American Federation of Labor — Congress of Industrial Organizations (AFL—CIO).— 579.

- 60 Tämä kirjoitus oli liimattu „omikron”-vihkoon „Leipziger Volkszeitungista”, vuoden 1916 heinäkuun 16 pn numerosta otettuna sanomalehtileikkeenä; kirjoittajan nimeä ei ole osoitettu.— 587.
- 61 Ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, Petroskoi 1958, ss. 435—437.— 589.
- 62 Ks. K. Marxin kirjettä L. Kugelmannelle joulukuun 13 pltä 1870. Vihkossa „Marxilaisuus valtiosta” on V. I. Leninin alustavaa aineistoa „Valtio ja vallankumous” kirjaa varten. Vihko on kirjoitettu tammi- ja helmikuussa v. 1917 Zürichissä. Viite vihkoon „Marxilaisuus valtiosta” on nähtävästi tehty myöhemmin, silloin kun Lenin kirjoitti kirjaansa „Valtio ja vallankumous”.— 589.
- 63 Ks. K. Marxin kirjettä „Daily News” lehden toimittajalle tammi-kuun 16 pltä 1871.— 589.
- 64 Ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, Petroskoi 1959, s. 418.— 590.
- 65 K. Marxin „Die Neue Zeittille” lähettämän kirjeen päivämäärä on osoitettu virheellisesti, pitää olla 4. helmikuuta 1871.— 590.
- 66 Ks. K. Marx, Konfidentielle Mitteilung (Luottamuksellinen tiedotus).— 590.
- 67 Ks. K. Marxin kirjettä Kugelmannelle toukokuun 18 pltä 1874.— 590.
- 68 Artikkelissaan „Sodan tarkoituksiperät” F. Adler esittää Preussin maapäivien sosialidemokraattisen ryhmän julkilausuman vuoden 1916 tammikuun 17 päivältä.— 598.
- 69 Ensimmäisen maailmansodan aikana Trotski ajoi keskustalaista politiikkaa tukien sosiali-imperialismia. Leninistä keskustalaisuus oli pahinta ja vaarallisinta lajia opportunistimia, sillä naamioituneet opportunistit ovat „sata kertaa vahingollisempia ja vaarallisempia työväenliikkeelle”. Leniniläiset, bolshevikit kävivät leppymätöntä taistelua keskustalaisuutta ja sen muunnosta — trotskilaisuutta — vastaan. Paljastaessaan Trotskin tunnuksen „ei voittoja eikä tappioita” todellisen olemuksen Lenin osoitti, että se, joka kannattaa

- tuota tunnusta kyseisessä sodassa, „on tahtoen tai tahtomattaan shovinisti”, „proletaarisen politiikan *vihollinen*”, porvariston kannattaja (ks. Teokset, 21. osa, ss. 271—272).— 600.
- 70 K. Marxin „Die Neue Zeitille” lähettämän kirjeen päivämäärä on osoitettu virheellisesti, pitää olla 4. elokuuta 1874.— 603.
- 71 „*Vorbote*”—Zimmerwaldin vasemmiston teoreettinen aikakauslehti, ilmestyi saksankielisenä Bernissä. Ilmestyi kaksi numeroa: 1. n:o tammikuussa ja 2. n:o huhtikuussa 1916. Aikakauslehden virallisina julkaisijoina olivat H. Roland-Holst ja A. Pannekoek. Lenin osallistui aktiivisesti aikakauslehden perustamiseen ja sitten 1. n:ön ilmestyttyä sen ranskantamiseen, jotta siihen voisivat tutustua laajemat piirit. Aikakauslehdessä julkaistiin Leninin artikkelit „Opportunismi ja II Internationalen vararikko” sekä „Sosialistinen vallankumous ja kansakuntien itsemääräämisoikeus (Teesit)”.— 607.
- 72 Tämä K. Marxin kirje julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1878 Liebcknechtin teoksen toisessa painoksessa.— 611.
- 73 *Grütli-liitto* (Grütli-Verein) — porvarillinen reformistinen järjestö, perustettu Sveitsissä vuonna 1838 ennen Sveitsin sosialidemokraattisen puolueen järjestämistä. Järjestölle annettiin nimi Grütli-liitto legendaarisen grüttiläisten (salaliittolaisten) liiton kunniaksi, joka nousi kapinaan itävaltalaisen Habsburgien hallitsijasuvun harjoittamaa sortoa vastaan 16. vuosisadalla. Vuonna 1901 Grütli-liitto yhti Sveitsin sosialidemokraattiseen puolueeseen säilyttäen järjestöllisen itsenäisyytensä, äänenkannattajansa, sanomalehden „Grütliener”, ja ajoi omaa, suuntaukseltaan porvarillis-nationalistista linjaansa. Imperialistisen maailmansodan vuosina (1914—1918) se oli kannanotoissaan äärimmäisen shovinistinen ja tuki oikeistolaisia sosialishovinisteja. Marraskuussa 1916 Zürichissä pidetty Sveitsin sosialidemokraattisen puolueen edustajakokous päätti katsoa, etteivät Grütli-liiton sosialishovinistinen toiminta ja mainitun liiton kuuluminen sosialidemokraattiseen puolueeseen sovi yhteen.— 614.
- 74 Ks. K. Marx ja F. Engels, Gottfried Kinkel.— 620.
- 75 F. Engelsin teos „Po ja Rein” ilmestyi Berliinissä v. 1859.— 620.
- 76 Ks. K. Marx ja F. Engels, Arvosteluja aikakausjulkaisusta „Neue Rheinische Zeitung. Politisch-Ökonomische Revue”. N:o 4. Emile de Girardin. „Le socialisme et l'impôt” („Sosialismi ja verotus”).— 621.
- 77 Ks. K. Marx ja F. Engels, Revue. Mai bis Oktober 1850.— 621.
- 78 Ks. K. Marx ja F. Engels, Revue. Januar/Februar 1850.— 622.
- 79 Artikkelissaan „II Internationalen vararikko” V. I. Lenin esittää mielipiteensä Brailsfordin kirjasta „Teräksen ja kullan sota” ja käyttää tekijän kertomia tosiasioita sosialishovinististen teorioiden paljastamiseen (ks. Teokset, 21. osa, s. 209).— 625.

- 80 Kysymys on hallituksen sanktion myöntämisestä englantilaisen pääoman ulkomaiselle toiminnalle.— 639.
- 81 Kyseisessä vihkossa olevan tekstin on kirjoittanut N. K. Krupskaja. Eri sanojen alleviivaukset, reunaviivaukset ja huomautukset, sivunumerot 15:een saakka ja vihkon kannessa oleva kirjoitus ovat V. I. Leninin tekemiä. (Eri kirjasinlajien käytön merkitystä ks. 38. huomautuksesta.) Sivulta 15 lähtien, mistä alkavat Seeleyn kirjasta lainatut otteet (tämän osan 648 sivulta alkaen) V. I. Lenin ei ole tehnyt mitään merkintöjä.— 642.
- 82 Kirjeestä, jonka K. Marx kirjoitti J. Weydemeyerille 11. syyskuuta 1851.— 643.
- 83 Kirjeestä, jonka K. Marx kirjoitti J. Weydemeyerille 5. maaliskuuta 1852.— 643.
- 84 Kirjeestä, jonka K. Marx kirjoitti S. Meyerille ja A. Vogtille 9. huhtikuuta 1870.— 646.
- 85 Vihkossa ei ole pitemmälti V. I. Leninin tekemiä sivunumeroita eikä merkintöjä otteiden tekstissä.— 648.
- 86 V. I. Leninin „Imperialismi” sanalla otsikoiman vihkon perustekstin on kirjoittanut N. K. Krupskaja. Tekstissä olevat alleviivaukset, reuna huomautukset, kannessa oleva kirjoitus ja sivunumerot ovat V. I. Leninin tekemiä. (Eri kirjasinlajien käytön merkitystä ks. 38. huomautuksesta.) — 658.
- 87 Egelhaafin kirjan V. I. Lenin sai Zürichin kantoninkirjastosta. Kahdessa tilauskortissa olevien V. I. Leninin merkintöjen perusteella voidaan määritellä likipitään, milloin Lenin tutki mainittua teosta. V. I. Lenin tilasi Egelhaafin kirjan elokuun 4 pnä 1916; kirjastosta vastattiin, että se voidaan antaa „lokakuun lopulla”. Lokakuun 4 pnä V. I. Lenin tiedusteli mainitun teoksen toista painosta (vuoden 1908 painosta) ja sai jälleen saman vastauksen. Kirjaa koskeva tutkimustyö voitaneen ajoittaa vuoden 1916 loka- — marraskuulle.— 670.
- 88 „Puntit” — Kiinan eteläisten maakuntien kanta-asukkaiden kiinalainen nimitys. Hübnerin taulukoissa, joista V. I. Lenin teki muistiinpanoja, „puntit” on erotettu erheellisesti kiinalaisista erikoiseksi kansallisuudeksi.— 698.
- 89 *Karafuto* — Sahalinin eteläosan japaninkielinen nimitys.— 698.
- 90 Demorgny ja Jaegerin kirjoista tehdyt muistiinpanot, jotka on lisätty tähän vihkoon, V. I. Lenin kirjoitti sen jälkeen kun oli lopettanut teoksensa „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” kirjoittamisen, nähtävästi vuoden 1916 lopussa tai vuoden 1917 alussa.— 710.

- 91 Artikkelin, jonka jäsenitys kyseinen asiakirja on, jäi nähtävästi kirjoittamatta. Jäsenitys on vuodelta 1912 tai 1913 ja se on kirjoitettu samalle lehdelle kuin seuraavakin asiakirja (ks. tätä osaa, s. 724).— 723.
- 92 August Bebelin artikkelin „Deutschland, Russland und die orientalische Frage” („Saksa, Venäjä ja Idän-kysymys”, joka julkaistiin v. 1886 aikakauslehdessä „Die Neue Zeit” (4. vuosikerta, n:o 11), V. I. Lenin luki nähtävästi bundilaisen Kosovskin (M. J. Levinsonin) esitelmätilaisuuden yhteydessä. Mainittu esitelmätilaisuus oli vuoden 1914 lokakuun 10 päivän maissa (ks. Ленинский сборник XIV (XIV Lenin-kokoelma), s. 132).— 725.
- 93 V. I. Lenin aikoi vuoden 1915 lokakuun 20 päivän tienoilla pitää esitelmän Zürichissä ja Genèvessä: „22 päivänä Zürichissä ja 20 päivänä Genèvessä”, hän kirjoitti V. A. Karpinsille Genèveen. (ks. Ленинский сборник XI (XI Lenin-kokoelma), s. 184). Esitelmä aiheesta „Kansainvälinen sosialistikongressi 5.—8. syyskuuta 1915” pidettiin Zürichissä lokakuun 23 pnä. Tiedottaessaan esitelmäpäivästä Genèveen V. I. Lenin kirjoitti: „Jos voitte, niin järjestäkää esitelmä kahta päivää aikaisemmin tai myöhemmin pidettäväksi” (sama, s. 185). Genèvessä pidettävän esitelmän aiheesta sovittiin nähtävästi myöhemmin: „Esitelmästä kirjoitan huomenna” (lokakuun 6 pnä Karpinsille kirjoitettu kirje; sama, s. 189). Jäsenitys „Imperialismi ja kansojen itsemäärämisöikeus” koskee todennäköisesti Leninin Genèvessä lokakuun 28 pnä 1915 pitämää esitelmää.— 727.
- 94 Syyskuussa 1915 Zimmerwaldissa (Sveitsi) pidettiin Internationalististen sosialistien kansainvälinen konferenssi, joka Leninin antaman lausunnon mukaan oli „ensimmäinen askel” imperialistista sotaa vastustavan kansainvälisen liikkeen kehittämisessä. Konferenssiin osallistui sosialisteja Euroopan 11 maasta, m.m. Venäjältä, Saksasta, Ranskasta, Italiasta ja muualta.
- Konferenssissa hyväksyttiin manifesti, jossa asetuttiin vastustamaan maailmansodan alkuunpanijoita, imperialistisia hallituksia, ja tuomittiin, joskaan ei kyllin jyrkästi, sosialishovinistien menettely. Manifestin pohjalla perustettiin n.s. Zimmerwaldin yhdistys.
- Konferenssissa muodostui Leninin johtama Zimmerwaldin vasemmistoryhmä, joka arvosteli jyrkästi Kautskyn kannalle asettunutta konferenssin enemmistöä. Zimmerwaldin vasemmisto ehdotti, että konferenssin päätöksissä osoitettaisiin välttämättömäksi sanoutua täydellisesti irti sosialishovinismista ja kehoitettaisiin kansanjoukkoja vallankumoukselliseen taisteluun imperialistisia hallituksia vastaan.
- Zimmerwaldin vasemmisto valitsi toimikunnan, joka Zimmerwaldin konferenssin jälkeen jatkoi toimintaa vallankumouksellisten internationalististen ryhmien yhdistämiseksi.— 731.
- 95 *Struvelaisuus*, „legaalinen marxilaisuus”—porvarillista reformistista marxilaisuuden vääristelyä. P. B. Struve ja muut „legaaliset marxilaiset” yrittivät käyttää marxilaisuuden lippua ja työväenliikettä por-

variston eduksi. Lenin luonnehti struvelaisuutta seuraavasti: „Struvelaisuus ei ole ainoastaan porvarillisten teoreetikkojen venäläinen, vaan kansainvälinen pyrkimys tappaa marxilaisuus 'hellyyden avulla', tukehduttaa se syleilyillä, sillä, että muka tunnustetaan marxilaisuuden 'kaikki' 'todella tieteelliset' puolet ja ainekset, *paitsi* sen 'agitatorista', 'demagogista' ja 'blanquilaismaisen utooppista' puolta. Toisin sanoen: otettakoon marxilaisuudesta kaikki, minkä liberaalinen porvaristo voi hyväksyä, jopa taistelu reformien puolesta, jopa luokkataistelu (ilman proletariaatin diktatuuria), jopa 'socialististen aatteiden' 'yleinen' tunnustaminen ja kapitalismin vaihtaminen 'uuteen järjestelmään' ja jätettäkään pois 'vain' marxilaisuuden elävä henki, 'vain' sen vallankumouksellisuus” (Teokset, 21. osa, ss. 212—213). Ensimmäisen maailmansodan aikana P. B. Struve oli venäläisen imperialismin ideologeja; käyttäen kilpenään marxilaista fraseologiaa hän puolusti ryöstösoata, alueanastuksia ja suurvaltojen harjoittamaa pikku kansojen sortoa.—732.

- 96 G. Weill — saksalainen sosialidemokraatti, revisionisti, kotoisin Elsassista; siirtyi imperialistisen sodan aikana ranskalaisten puolelle astuen vapaaehtoisesti Ranskan armeijan riveihin, jonka vuoksi hänet erotettiin puolueesta, julistettiin karkuriksi ja häneltä riistettiin edustajanvaltuudet.—734.
- 97 V. I. Lenin tarkoittaa seuraavia teoksia: G. Paishin artikkelia „Great Britain's Capital Investments in Individual Colonial and Foreign Countries” („Ison-Britannian pääomansijoitukset eri siirtomaissa ja ulkomailla”), joka julkaistiin „Journal of the Royal Statistical Societyssa”, Vol. LXXIV, Part 2, I. 1911. Pp. 167—187 („Kuninkaallisen tilastoyhdistyksen aikakauslehdessä”. LXXIV nide, 2. osa, tammikuu 1911, ss. 167—187) (ks. Ленинский сборник XXVII (XXVII Lenin-kokoelma), ss. 443—447 ja tätä osaa ss. 368—371) ja teosta: B. Harms, „Probleme der Weltwirtschaft”. Jena 1912 („Maailmantalouden ongelmia”. Jena 1912). (Ks. Ленинский сборник XXVII (XXVII Lenin-kokoelma), ss. 203—219, Ленинский сборник XXVIII (XXVIII Lenin-kokoelma), s. 391 ja tätä osaa, ss. 264—271).—736.
- 98 E. Philippovichin artikkeli „Monopole und Monopolpolitik” („Monopolit ja monopolipolitiikka”) Karl Grünbergin julkaisussa „Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung” („Sosialismin ja työväenliikkeen historian arkisto”), VI nide, 1916, ss. 157—174.—746.
- 99 V. I. Lenin kirjoitti artikkelin „Imperialismi ja sosialistisen liikkeen hajaannus” lokakuussa 1916. Se julkaistiin saman vuoden joulukuussa „Sbornik Sotsial-Demokratan” („Sosialidemokraatin kokoelman”) 2. n:ossa (ks. Teokset, 23. osa, ss. 100—115).—748.
- 100 Lloyd-george'ismiksi Lenin sanoi laajojen työtätekevien joukkojen mielialan muokkausta, jonka avulla porvaristo yrittää saada ne puolelleen turvautuen siinä tarkoituksessa järjestelmään, „jonka

muodostavat imartelu, valhe, puijaus, suosituilla muotisanoilla jongleeraaminen, jos jonkinlaisten uudistusten ja jos jonkinlaisten hyvyksien aulis lupaileminen työläisille, jotta nämä luopuisivat porvariston kukistamiseen tähtäävästä vallankumouksellisesta taistelusta" (Teokset, 23. osa, s. 112). Tämän järjestelmän nimitys johtuu huomattavan englantilaisen poliitikon Lloyd George'in (1863—1945) nimestä. Lenin luonnehti hänet „ensiluokkaiseksi porvarilliseksi tekijämieheksi ja poliittiseksi kelmiksi, yleisesti tunnetuksi puhujaksi", joka palveli oivallisesti porvaristoa, levitti sen vaikutusta proletariaattiin antaen nöyräniskaisille työläisille armo lahjoja pienten uudistusten muodossa. — 750.

- 101 „Imperialismia ja kansallisuussortoa koskevat teesit", jotka oli allekirjoittanut „Gazeta Robotniczan" toimitus, julkaistiin „Vorbote" aikakauslehden 2. n:ossa. Lenin teki muistiinpanot aikakauslehden tekstin mukaan.

„*Gazeta Robotnicza*" („Työväen Lehti") — Puolan ja Liettuan sosialidemokraattien Varsovan komitean illegaalinen äänenkannattaja; ilmestyi touko—lokakuussa 1906; kaikkiaan julkaistiin 14 numeroa G. Kamenskin toimittamina, minkä jälkeen lehti lakkasi ilmestymästä. Puolan sosialidemokraattisen puolueen jakauduttua v. 1912 kahtia muodostui kaksi Varsovan komiteaa ja julkaistiin kahta äänenkannattajaa nimeltään „Työväen Lehti": toista julkaisivat Varsovassa Päähallinnon kannattajat (heinäkuusta 1911 heinäkuuhun 1913) ja toista oppositiossa oleva Varsovan komitea Krakovassa (heinäkuusta 1911 helmikuuhun 1916). V. I. Lenin tarkoittaa viimeksi mainittua lehteä.

„*Gazeta Robotnicza*" lähenei kannanotoissaan Zimmerwaldin vasemmistoa. Sotaa koskevassa kysymyksessä se oli internationalistisella kannalla, mutta useissa muissa tärkeissä kysymyksissä (järjestöllinen ero keskustalaisista, suhtautuminen minimiohjelman vaatimuksiin sodan aikana) se osoitti horjuvansa keskustalaisten suuntaan. Kansallisuuskysymyksessä „*Gazeta Robotniczan*" toimitus esiintyi kansojen itsemääräämisoikeutta vastaan. „*Gazeta Robotniczan*" toimituksen kantaa ks. Leninin kirjoittamasta „Ulko maisten järjestöjen komitean kirjeestä VSDTP:n jaostoille" (Teokset, 22. osa, ss. 150—153). „*Gazeta Robotniczan*" teesejä koskevaa aineistoa ks. Leninin artikkelista „Itsemääräämisestä käydyn väitelyn yhteenvetoja" (Teokset, 22. osa, ss. 311—352). — 750.

- 102 Kyseinen asiakirja lienee todennäköisesti jäsenyys artikkelia tai artikkelisarjaa varten aiheesta: miten vallankumouksellinen marxilaisuus ja opportunismi suhtautuvat imperialismiin. Jäsenyyksen alku vastaa täydellisesti V. I. Leninin artikkelin „Imperialismi ja sosialistisen liikkeen hajaannus" (Teokset, 23. osa, ss. 100—115) tekstiä. Oletetaan tehtäväkseen imperialismiin ja työväenliikkeessä esiintyvän opportunismien välisen yhteyden osoittamisen Lenin arvostelee niin jäsenyksessä kuin artikkelissaankin opportunismien huomattavinta edustajaa K. Kautskya. Hän osoittaa, „että sosialishovinismien ja opportunismien välillä on erottamaton historiallinen yhteys, samoin kuin senkin, että ne ovat aatteellis-poliittiselta sisällöltään yhtäläisiä" (sama, s. 100). Artikkelissaan „Imperialismi ja sosialistisen liik-

- keen hajaannus" Lenin ei käyttänyt koko jäsenystään. Sitä todistaa artikkelin lopussa oleva huomautus: „Seuraavassa artikkelissa yritämme summeerata ne tärkeimmät erikoisuudet, jotka erottavat tämän (marxilaisen. *Toim.*) linjan sen vastakohtana olevasta kautskylaisuudesta" (sama, s. 115).— 752.
- 103 Tarkoitetaan nähtävästi Wilhelm Liebknechtin virheitä (horjahteluja kansallisliberaalisen suuntaan), jotka hän teki vuosina 1864—1870, jolloin Saksassa oli päättymäisillään porvarillis-demokraattisen vallankumouksen viimeistelykausi, Preussin ja Itävallan riistäjäluokkien kamppailu siitä, millä tavalla tämä vallankumous oli suoritettava ylhäältä käsin. Lenin on huomauttanut, että „Marx ei ainoastaan tuominut Lassallea, joka oli mielistellyt Bismarckia, vaan ojensi myös Liebknehtia, joka oli vajonnut 'austrofiileyteen' ja partikularismin puolustamiseen; Marx vaati vallankumouksellista taktiikkaa, joka taistelee yhtä säälimättömästi sekä Bismarckia että austrofiilejä vastaan" (Teokset, 21. osa, s. 63, samoin ss. 105 ja 302—303). W. Liebknechtin virheitä yrittivät käyttää hyväkseen menshevikit ja muut kansallisliberaalit puolustaessaan shovinistista kantaansa vuosien 1914—1918 imperialistisen sodan aikana.— 752.
- 104 Luonnehtiessaan opportunistin kehitystä kansainvälisessä sosialidemokraattisessa liikkeessä Lenin osoitti, että opportunistin muuttuminen kehittyessään sosialishovinismiksi vuosien 1914—1918 imperialistisen sodan aikana oli lainmukaista. Artikkelissa „Opportunisti ja II Internationalen vararikko" korostetaan, että vuosien 1889—1914 opportunistin ja ensimmäisen maailmansodan kaudella esiintyneen sosialishovinismin luokkatausta ja poliittinen sisältö oli yksi ja sama; porvariston lakeijoiden liittoutuminen pääomagnaattien kanssa työväenluokkaa vastaan, luokkien yhteistoiminta ja kieltäytyminen vallankumouksesta ja proletariaatin diktatuurista. „*Socialishovinismi on englantilaisen liberaalisen työväenpolitiikan, millerandismin ja bernsteiniläisyyden suoranaista jatkoa, niiden täydellistymä*" (Teokset, 22. osa, s. 103).— 753.
- 105 *Millerandismi* — ranskalaisesta sosialistista Millerandista nimensä saanut opportunistinen virtaus. Millerand osallistui v. 1899 Ranskan taantumukselliseen porvarilliseen hallitukseen ja oli porvariston apuna toteuttamassa sen politiikkaa.— 753.
- 106 *Bernsteiniläisyys* — kansainvälisessä sosialidemokraattisessa liikkeessä esiintynyt opportunistinen suunta, joka muodostui 19. vuosisadan lopulla ja sai nimensä saksalaisen sosialidemokraatin E. Bernsteinin mukaan. Saksan sosialidemokraattisen puolueen teoreettisessa äänenkannattajassa „Die Neue Zeitissa" vv. 1896—1898 julkaistuissa artikkeleissaan ja teoksessaan „Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie" („Socialismin edellytykset ja sosialidemokratian tehtävät") (1899) Bernstein esiintyi Marxin luokkataisteluteoriaa, kapitalismin tuhon väistämättömyyttä koskevaa oppia vastaan, sosialistista vallankumousta ja proletariaatin diktatuuria vastaan ja kehotti sosialidemokratiaa

rajoittumaan tehtävissään vain taisteluun uudistusten puolesta, joiden tarkoituksena on työläisten taloudellisen aseman parantaminen kapitalismin aikana. Bernsteinin opportunistiset ja revisionistiset käsitykset saivat kannatusta Saksan sosialidemokraattisen puolueen ja muiden II Internationaleen kuuluneiden puolueiden oikeistosiiven taholta. Vain bolshevikkipuolue kävi V. I. Leninin johdolla päättäväisesti taistelua bernsteiniläisyyttä, sen kannattajia ja seuraajia vastaan.

Opportunismien ja sosialishovinismin erään suunnan luonnehtimiseen Lenin käyttää lausuntoa, jonka Engels antoi Englannin työväenpuolueesta sanomalla sitä „porvarilliseksi työväenpuolueeksi”. Lenin osoittaa artikkelissaan „Imperialismi ja sosialistisen liikkeen hajaannus”, että „porvarillinen työväenpuolue” on välttämätön ja tyypillistä imperialistisille maille, että „'porvarillisia työväenpuolueita’ poliittisina ilmentyminä on jo perustettu *kaikissa* edistyneimmissä kapitalistisissa maissa” (Teokset, 23. osa, s. 113).— 753.

¹⁰⁷ Lenin viittaa artikkeleihinsa: 1) „Opportunismi ja II Internationaalen vararikko”, julkaistu aikakauslehdessä „Vorbote” („Edelläkävijä”), n:o 1, tammikuu 1916 (ks. Teokset, 22. osa, ss. 99—111) ja 2) „II Internationaalen vararikko”, julkaistu v. 1915 aikakauslehdessä „Kommunist”, 1.—2. numerossa (ks. Teokset, 21. osa, ss. 195—250).— 753.

¹⁰⁸ Ks. tätä osaa, ss. 482—486.— 755.

¹⁰⁹ V. I. Lenin laati tämän luettelon „Zürichin kirjastojen uuden täydennyshakemiston” mukaan, 20. vuosikerta, 1916, 1. vihko, tammi—maaliskuu.— 756.